

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ТЕМА 2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ І ЄС

- 1. Передумови виникнення Європейського союзу: створення ЄОВС, ЄЕС, Євратому.**
- 2. Структура і повноваження інститутів і органів ЄС.**

1. Передумови виникнення Європейського союзу: створення ЄОВС, ЄЕС, Євратому.

Створення Євросоюзу з його особливою системою правових норм було зумовлено розвитком економічної, політичної та правової інтеграції на європейському континенті.

У 1946 р. у своєму виступі у Цюріху (Швейцарія) відомий політичний діяч Великої Британії В. Черчилль закликав до створення Сполучених Штатів Європи. На його думку, таке міждержавне об'єднання повинно було базуватись на партнерстві Франції та Німеччини, чия ворожнеча упродовж ХІХ ст. призвела до трьох найбільш руйнівних військових конфліктів в Європі.

Найбільшу зацікавленість у створенні інтеграційних об'єднань у Європі виявила Франція, яка побоювалась відродження німецької військової промисловості. Тому у 1950 р. Міністр закордонних справ Франції Робер Шуман запропонував заснувати міждержавне об'єднання, яке могло б контролювати вугільну та сталеварну промисловість країн-членів.

Ця ідея належала Жану Моне. План Монне-Шумана закладав програму наступного розвитку, поглиблення інтеграції в Європі.

Робёр

Schuman, 1886 — †1963) — французький дипломат, міністр закордонних справ Франції, один з «батьків-фундаторів» європейської інтеграції.

9 травня 1950 року оприлюднив «Декларацію Шумана» — план створення спільноти вугілля та сталі з Німеччиною та іншими європейськими країнами.

Громадянин Німеччини до Першої світової війни (за війни був залучений до роботи в німецькій адміністрації як юрист), після війни формально стає французом.

Заарештований німцями під час Другої світової війни.

Після війни успішно продовжив політичну кар'єру у Франції

Жан Моне (9 листопада 1888, Коньяк — †16 березня 1979, Париж) — економіст, що почав свою кар'єру на чолі родинного коньячного виробництва в містечку Коньяк.

Він палко вірив у повномасштабне європейське об'єднання - **політичне, військове та економічне.**

Моне дістав прізвисько "батько Європи". Автор вислову: **"Європи ніколи не було - Європу ще треба створити"** (свого часу Бісмарк відмахнувся від Європи як суто "географічного уявлення" і минуло сім десятиліть, а Моне ще відчував силу Бісмаркової зневаги).

«Комунітарний метод» – відрізняється від "міжурядового методу" в міжнародних (міжурядових) організаціях і заснованого на традиційних формах дипломатії й співробітництва держав-учасників.

"Комунітарний метод", розроблений Ж. Моне, **містить у собі чотири основних положення:**

1. **Федеративна мета.** "Шляхом об'єднання основних виробництв створення первинних реальних підвалин Європейської федерації, необхідної для збереження миру".

2. **Поступовість інтеграції.** Федерація як кінцева мета інтеграційного процесу не означає негайної організації Сполучених Штатів Європи (чого бажали деякі радикальні прихильники федералістських поглядів). Мова йде про поступовий рух у заданому напрямку - федералізації, що триває й донині.

3. **«Злиття невід'ємних інтересів»**, насамперед на основі економічного об'єднання.

4. **Обмеження державного суверенітету й будівництво федеративної Європи** тривалий, поетапний процес.

Його першим конкретним кроком став Паризький договір 1951 р.

18 квітня 1951 року «план Шумана» було реалізовано через підписання Паризького договору про створення першого з європейських співтовариств - **Європейського співтовариства вугілля та сталі (ЄСВС)**.

До складу ЄСВС увійшли шість країн:

Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина та Франція («європейська шістка», стала «локомотивом» європейської інтеграції).

Договір про ЄСВС набув чинності 23 липня 1952 року.

Паризький договір про заснування ЄСВС являв собою доволі складний документ. З одного боку, закріплені в документі положення забезпечували централізований контроль над цінами на вугілля та вироби зі сталі. В такому контролі знайшла своє втілення французька ідея "дирижизму". З іншого боку, решта положень договору передбачали створення зони вільної торгівлі вугіллям та сталлю з дуже обмеженим втручанням в її функціонування з боку державних структур країн-членів.

27 травня 1952 року країни «європейської шістки» підписують Договір про заснування **Європейського оборонного співтовариства (ЄОС).**

10 вересня 1952 року міністри закордонних справ країн-членів ЄСВС доручають Спільним зборам ЄСВС (прообразу майбутнього Європейського Парламенту) розробити проект Договору про створення **Європейського політичного співтовариства (ЄПС).**

10 березня 1953 року Збори закінчили роботу над проектом Договору. **Однак ані ЄОС, ані ЄПС, так і не стали реальністю.** Вирішальну роль тут відіграла Франція, парламент якої після довгих дискусій у серпні 1954 року вирішив відкласти ратифікацію Договору про ЄОС. А це зробило недоречним і підписання Договору про ЄПС.

Таким чином, на початку 50-х років країнам "європейської шістки не вдалося започаткувати інтеграцію в оборонній та політичній сферах. Інтеграція продовжувала розвиватись в інших сферах, передусім в економічній.

Наприкінці 1955 року на конференції у Мессіні країни «європейської шістки» домовились про заснування **Європейського співтовариства з атомної енергетики (Євратому).**

На початку 1957 року керівники урядів «європейської шістки» вирішили поряд з Євратомом створити також і **Європейське економічне співтовариство (ЄЕС).**

23 березня 1957 року у м. Рим відбулося підписання Договору про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Договору про створення Європейського співтовариства з атомної енергетики (Євратом), договори набули чинності 1 січня 1958 року і ввійшли в історію під назвою «Римські договори».

Метою ЄЕС визначалося усунення внутрішніх торговельних бар'єрів усередині Співтовариства (створення зони вільної торгівлі), створення митного союзу і, нарешті — створення спільного ринку (забезпечення вільного руху по території країн-учасниць Співтовариства товарів, послуг, капіталу, робочої сили).

Метою Євратому визначалась співпраця країн-членів у використанні ядерної енергії у мирних цілях.

2. Структура і повноваження інститутів і органів ЄС.

8 квітня 1965 року було підписано Договір про злиття виконавчих органів ЄСВС, Євратому та ЄЕС.

1 липня 1967 року цей Договір набув чинності. Основними інститутами стали Європейська Комісія, Рада Європейських Співтовариств, Європейський Парламент та Суд Європейських Співтовариств.

У грудні 1974 року до цих органів додався новий — Європейська Рада, яка складається з глав держав та урядів країн-членів Європейських Співтовариств.

У 1968 році завершується формування зони вільної торгівлі та митного союзу (перших двох етапів інтеграції) ЄЕС.

Наприкінці 1969 року завершується формування спільного ринку (третього етапу інтеграції) ЄЕС.

Таким чином, первісні цілі ЄЕС, визначені Римським договором 1957 року, виявились досягнутими.

На початку 70-х років розпочався процес розширення ЄЕС. 1 січня 1973 року членами ЄЕС стали Велика Британія, Данія, Ірландія. 1 січня 1981 року членом ЄЕС стала Греція. 1 січня 1986 року членами ЄЕС стали Іспанія та Португалія.

1 липня 1987 року набув чинності Єдиний європейський акт, підписаний у лютому 1986 року. Цей документ визначив подальші цілі Європейської інтеграції.

Зокрема, він поставив за мету створення **до 1 січня 1993 року** Єдиного внутрішнього ринку (наступного етапу економічної інтеграції, що передбачав гармонізацію економічної політики та інституцій), запровадив спільну політику в соціальній сфері, в галузі науково-технологічного розвитку, охорони навколишнього середовища. Крім того, у Єдиному Європейському акті було поставлено питання про створення Європейського Союзу, який мав стати інститутом не лише економічним, а й політичним.

7 лютого 1992 року у Маастрихті було підписано Договір про Європейський Союз (саме поняття «Європейський Союз» з'явилося ще під час Паризької конференції 1972 року). Договір набув чинності 1 листопада 1993 року.

Він визначив так звані «три колони» Європейського Союзу:
«перша колона» — **Європейське Співтовариство** є серцевиною та каркасом процесу інтеграції і за своїми властивостями становить «наднаціональний феномен»;
«друга колона» — спільна зовнішня та безпекова політика (СЗБП);
«третьа колона» — співпраця у сферах юстиції та внутрішніх справ.

В економічному сенсі прийняття Маастрихтського договору означало курс на завершення формування єдиного внутрішнього ринку (четвертий рівень економічної інтеграції) та перехід до реалізації ідеї економічного та валютного союзу (п'ятий — найвищий рівень економічної інтеграції).

ОСНОВНІ ІНСТИТУТИ ВЛАДИ ЄС:

Європейська Комісія — виконавчий орган ЄС, які призначаються на п'ять років національними урядами, але повністю незалежні у виконанні своїх обов'язків. Склад Комісії затверджується Європейським Парламентом. Кожен член Комісії відповідає за певну сферу політики ЄС.

Європейський Парламент — зібрання з 751 депутата, що безпосередньо обираються громадянами країн-членів ЄС строком на п'ять років. Голова Європарламенту обирається на два з половиною роки. Депутати Європарламенту вивчають законопроекти і затверджують бюджет.

Рада Європейського Союзу (Рада міністрів) в ЄС — основний орган ухвалення рішень, який збирається на рівні міністрів національних урядів.

Європейський Суд — судовий орган ЄС вищої інстанції, регулюючий розбіжності: між державами-членами ЄС; між державами-членами ЄС і самим Європейським Союзом;
між ЄС і фізичними або юридичними особами

Рахункова палата — орган Європейського Союзу, створений з метою проведення аудиторської перевірки бюджету ЄС і його інститутів.

Європейський Омбудсмен - займається скаргами європейських приватних і юридичних осіб на інститути і установи ЄС.

Європейський центральний банк (ЕЦБ) - визначає валютну політику країн ЄС;

2 жовтня 1997 року було підписано Амстердамський договір (набув чинності 1 травня 1999 року). Амстердамська угода внесла зміни та доповнення про Європейський Союз, які торкнулись повноважень та напрямків діяльності, а також привели інституційні механізми до цілей, визначених Маастрихтським договором.

Особливу роль у цьому відіграв вступ у силу Шенгенської угоди про вільне (безвізове) пересування громадян у межах Європейського Союзу (укладена 1985 року).

На сьогоднішній день до цієї угоди приєднались 13 держав Європейського Союзу — Австрія, Бельгія, Греція, Данія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Франція, Фінляндія та Швеція. Поки не приєднались до Шенгенської угоди Велика Британія, Ірландія та 10 держав, які стали членами ЄС у 2004 році.

26 лютого 2001 року був підписаний Ніццький договір, який вніс зміни в механізми інституційного розвитку ЄС з огляду на його майбутнє розширення. Зокрема, **квоти представництва в інституціях ЄС були перерозподілені** з урахуванням потенційної участі у них нових членів.

17-18 червня 2004 року на Самміті ЄС у Брюсселі було схвалено текст Конституції Європейського Союзу. 29 жовтня 2004 року Угоду про Конституцію Європейського Союзу було підписано главами держав та урядів 25 країн-членів ЄС у Римі.

Конституція ЄС складається з чотирьох розділів, у яких відображено головні цілі, завдання та функції ЄС, організаційна структура та процедура прийняття рішень, права і обов'язки всіх європейських органів управління, а також напрямки діяльності організації.

29 травня і 1 червня 2005 року населення Франції та Нідерландів голосує проти Конституційного договору. Негативні рішення референдумів спричинили паузу для розмірковувань про майбутнє Євросоюзу.

У грудні 2007 року глави держав і урядів ЄС підписали Лісабонський договір про реформу Європейського Союзу (набув чинності 1 грудня 2009). Він ставить ЄС на нову договірну основу і має зробити його демократичнішим, прозорішим і ефективнішим. Договір передбачає далекосяжні реформи.

Починаючи з 2014 року, для прийняття рішень Ради ЄС принципово необхідна буде більшість у 55 відсотків країн-членів, що налічують 65 відсотків населення (перехідне положення до 2017 року).

В результаті цих об'єднавчих процесів, у Європі утворився могутній союз, який все більше стає подібним до самостійної держави з своїм апаратом державних органів, основним законодавчим актом та іншими рисами незалежної держави.